
Tendence v muzejski pedagogiki

Rajka Bračun Sova in Darko Štrajn

Pričujoča številka Šolskega polja je prva številka znanstvene revije na področju vzgoje in izobraževanja ter edukacijskih raziskav, ki s teoretskimi kot tudi z empiričnimi znanstvenimi prispevki tematizira muzejsko pedagogiko. Bil je že čas za to; kajti doslej – kot nama je znano – pri nas še ni bilo tako strnjene obdelave tega področja. Njegovega pomena v bližnji prihodnosti ni mogoče preценiti. To posebno številko sestavljajo besedila v slovenščini in angleščini; o razlogih za tako uredniško politiko pa smo že govorili ob prejšnjih podobnih priložnostih.

Razvoj muzejsko-pedagoške teoretične misli v slovenskem prostoru je tesno povezan s Pedagoškim inštitutom. Pred tremi desetletji je inštitut omogočil Lidiji Tavčar, tedaj kustosinji pedagoginji v Narodni galeriji, da se je kot zunanja sodelavka vključila v projekte, ki jih je vodila raziskovalka Eva Bahovec, in sicer v: *Teoretska izhodišča za analizo razvoja osebnosti in vzgojnega programa* (Pedagoški inštitut, Ljubljana 1986, nosilka raziskovalne naloge Eva Bahovec, sodelavka Lidija Tavčar s poglavjem »Uvajanje novih vsebin v vzgojni program – primer estetske vzgoje«); *Vrtci za današnji čas in Ljubljanski vrtci med preteklostjo in »Evropo«* (Pedagoški inštitut, Ljubljana 1991/92, nosilca raziskav Eva Bahovec, Zdenko Kodelja, sodelavci Janja Barši, Boris A. Novak, Lidija Tavčar s poglavjem »Vrtec v galeriji, galerija v vrtcu«). Programska raziskovalna skupina za Edukacijske raziskave jo je povabila k sodelovanju, ki ga je sprejela za obdobje med 2003 in 2008. Leta 2009 je Pedagoški inštitut v zbirki digitalnih izdaj *Dissertationes* izdal njeno knjigo *Homo spectator: uvod v muzejsko pedagogiko*. Ta prva znanstvena monografija na tem področju pri nas je uvrščena na seznam obvezne študijske literature na novem programu magistrskega študija muzejske pedagogike na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani.

Muzejska pedagogika kot interdisciplinarna znanstvena veda označuje široko teoretsko polje in velik nabor aplikativnih pristopov, ki se lotevajo vsebinskih, epistemoloških, konceptualnih in metodičnih vprašanj o vlogi oziroma rabah »muzeja« v vzgojnem in izobraževalnem kontekstu. Ni dvoma, da je veda z razcvetom interdisciplinarnosti precej preseгла ožje okvire zgolj umetnostne vzgoje, če ne govorimo še o tem, da so preme- ne v definicijah in percepcijah muzejskih vsebin – artefaktov predvsem z umetniških področij, pa tudi z drugih področij, kot so zgodovina, etno- logija, naravoslovne znanosti itd. – pomembno vplivale na konfiguracijo polja preučevanja. Te spremene vsekakor odražajo preplet družbenih doga- janj z njihovimi različnimi dinamikami in interakcijami, pri čemer mis- limo na izredno produkcijo v humanistiki zadnjih desetletij, ne samo v filozofski estetiki, ampak tudi v mnogih novih formatih ved, ponavadi imenovanih »študije« (npr. kulturne študije – študije vizualne kulture, študije materialne kulture; študije spola; muzeološke študije ipd.). Nove teoretske poglede na muzejsko pedagogiko prinašajo tudi na družboslovni metodologiji temelječe empirične raziskave v muzejih, ki so se v kontek- stu novega razmerja med obiskovalci in muzeji razmahnile v zadnjih dveh, treh desetletjih. Glede na posebno vlogo (likovne) umetnosti v teoretskih refleksijah in v različnih pedagoških, kurikularnih in didaktičnih kon- strukcijah njene navzočnosti v vzgoji in izobraževanju na vseh stopnjah, je jasno, da so moderna in postmoderna dogajanja postavila pod vprašaj tra- dicionalne kanone in s tem doseg konvencionalnih rab umetnosti v izo- braževalnem procesu. Ne nazadnje pa je na transformacije polja muzejske pedagogike vplivalo tudi realno intenzivno dogajanje v zvezi z muzeji v ur- banih in tudi ruralnih ambientih.

Tematska številka je razdeljena v dva dela. V prvem so zbrani teo- retski prispevki, ki v metodološkem oziru temeljijo na kritični analizi in primerjavi edukacijskih, filozofskih, socioloških in drugih relevantnih perspektiv. V drugem so zbrane empirične raziskave, ki so bile izvedene v muzejih in pretežno temeljijo na kvalitativni metodologiji.

Številko pričinja članek Lidije Tavčar. Ker avtorica že nekaj let ne dela več na tem področju, sva še posebej vesela, da se je odzvala povabilu k sodelovanju pri nastajanju pričujoče številke. V prispevku z naslovom *Boj na treh toriščih* poda zgodovinski prerez porajanja muzejske pedagogike v Sloveniji in kritično predstavi ovire pri uspešnem razvoju »nove discipli- ne«. Avtorica se osredotoči na tri kritične segmente, s katerimi se sooča- jo muzejski pedagogi pri svojem delu, in hkrati opozori na pereče področ- je v izobraževanju nasploh – na to, kako premostiti manko v znanju pri učencih iz socialno in kulturno deprivilegiranih okolij in kaj lahko mu-

zejska pedagogika pomaga storiti pri zmanjševanju tega kulturnega primanjkljaja.

Miško Šuvaković je vodilni teoretik sodobne umetnosti na področju nekdanje Jugoslavije. Nekaj časa se je aktivno ukvarjal z umetniškim ustvarjanjem, ki pa ga je, kot pogosto razloži, opustil takrat, ko je prestopil na področje teorije. Opravlja tudi veliko pedagoškega dela na visokošolski ravni in je pogost predavatelj na konferencah, otvoritvah razstav ipd., tudi v Sloveniji. V prispevku *Art Education – Critical Design for Procedures and Platforms of Contemporary Art Education* je strnil in mestoma dopolnil svoja dognanja iz temeljnega dela o epistemologiji umetnosti. Besedilo se ukvarja z razmerji med poetiko, znanjem in kreacijo v umetnosti. Pri tem jasno opredeli pomembne parametre raziskovanja v umetnosti in njegovega »znanstvenega« pomena, na podlagi katerega se orientirajo tudi v muzejih, ko urejajo zbirke in postavljajo razstave. Nekoliko daljše besedilo hkrati s tem poda avtorjev pogled na fenomene modernizma in obdobja, ki mu je sledilo. Pri tem se ne izogne vprašanju o ideologiji. Skratka, v času, ko se nakazujejo novi prelomi v pojmovanju umetnosti in tudi presenetljivi novi pojavi na tem področju, je Šuvakovićeve teorija odlična podlaga za formulacije korespondirajočih konceptov v muzejski in pedagoški dejavnosti.

Darko Štrajn v teoretski razpravi o (umetnostnem) muzeju kot diskurzivnemu prostoru, ki z izbiranjem, *izpostavljanjem* (nasproti razstavljanju) artefaktov ali/in likovnih umetnin ter s posredovanjem vedenja o njih oblikuje na eni strani znanje/vednost o umetnosti in obiskovalčevo izkušnjo z njo na drugi strani, izhaja iz prispevka nizozemske teoretičarke Mieke Bal, ki je konceptualizirala muzejski diskurz v okviru svoje inačice analize kulture (*cultural analysis*). Z vidika te teorije se razmerja subjekta in objekta v muzejskih izpostavitvah odprejo novemu branju, ki ima posledice tudi za razumevanje edukacijske vloge muzeja.

Drugi sklop sestavljajo štirje znanstveni prispevki domačih in tujih avtoric, ki predstavljajo rezultate empiričnih muzejsko-pedagoških raziskav in so zaradi tega nemara še posebej zanimivi za slovenskega bralca.

Rajka Bračun Sova in Metoda Kemperl v prispevku z naslovom *Irwinov Kapital – zakaj ga ne razumemo* predstavljata sekundarno analizo dela rezultatov, pridobljenih s poglobljenim intervjuvanjem obiskovalcev v Moderni galeriji leta 2012. S tehniko govorjenja misli, asociacij in občutkov, ki so se intervjuvancem porajali med ogledovanjem umetniških del, je bilo moč ugotoviti, na kakšne načine se obiskovalci odzivajo na umetniška dela, med drugim na Irwinov *Kapital*. Pri tej postmoderni slikarski instalaciji je imela glavnina udeležencev težave z razumevanjem koncepta in likovnega izraza, nekateri pa ga sploh niso želeli razumeti.

Prispevek Brigitte Strnad z naslovom *Umetnostni muzej kot prostor avtentičnega učenja: primer Umetnostne galerije Maribor* temelji na elementih akcijskega raziskovanja. Avtorica, vodja pedagoškega oddelka v osrednji muzejsko-galerijski ustanovi v severovzhodni Sloveniji, že več let sistematično preučuje svojo poklicno situacijo in jo spreminja, izboljšuje. Osebna vključenost v raziskovanje lastne muzejsko-pedagoške prakse prinaša nova spoznanja o umetnostnem muzeju kot prostoru avtentičnega učenja za mlajše otroke, ki jih avtorica analitično preverja z refleksijo obstoječe literature oziroma teorij. Predvsem jo zanimajo metode poučevanja in otrokovo učenje, kar nazorno ilustrira s primeri konkretnih učnih situacij – zlasti pogovorov ob umetninah.

Željka Miklošević je hrvaška raziskovalka, ki je leta 2015 analizirala napise ob umetninah (t. i. QR kode) v Narodni galeriji v Ljubljani. Njen prispevek z naslovom *Delivering Messages to Foreign Visitors – Interpretive Labels in the National Gallery of Slovenia* temelji na predpostavki, da sta zagotavljanje širokega spektra informacij in vzpostavljanje specifičnega odnosa z obiskovalci preko napisov na razstavi pomembna tako za obiskovalcev estetski užitek kot za njegovo učenje o umetnosti. Avtorica je ugotovila, da so sama besedila kot vir informacij precej pomembna za obiskovalčevo razumevanje umetniških del. Vendar pa galerija predvideva obiskovalce, ki obvladajo angleški jezik in imajo nadpovprečno znanje o umetnosti. Avtoričin sklep, da bi bilo treba galerijske napise adaptirati tako v kulturnem kot jezikovnem smislu, je za institucijo, ki v letu 2016 postavlja novo stalno razstavo, nedvomno dobrodošel.

Tematsko številko zaključuje prispevek z naslovom *Interactive Spaces in Art Museums: A Landscape of Exhibition Strategies* turških avtoric Salihe Nesli Gül in Kadriye Tezcan Akmehmet. Prispevek se osredotoča na interaktivne prostore oziroma orodja v umetnostnih muzejih. V številnih muzejih so z novimi rešitvami, ki jih je omogočil tehnološki razvoj, na novo oblikovali interaktivne razstavne prostore. Avtorici sta z vprašalnikom zbrali kvantitativne podatke o interaktivnih razstavnih strategijah, pri tem pa izključili kognitivni vidik in se osredotočili na fizični vidik postavitve ter interpretacije eksponatov. V raziskavi je sodelovalo petdeset ameriških in evropskih umetnostnih muzejev. Ugotovili sta, da so interaktivni prostori v muzejih najpogosteje namenjeni otrokom in družinam ter da so oblikovani na način, da zadovoljujejo izobraževalne cilje in potrebe ciljnih skupin obiskovalcev.

Čeprav se tematska številka pretežno omejuje na polje likovne umetnosti oziroma umetnostnega muzeja, so posamezna vprašanja, ki jih odpira – zgodovina muzejske pedagogike, razmerje med šolsko in muzejsko pedagogiko, diskurz muzeja, muzejska zbirka kot vir znanja in sredstvo

vzgoje, epistemološki in kognitivni vidiki srečevanja z muzejskimi artefakti, metode poučevanja in didaktični modeli, napisi in druge oblike muzejske interpretacije, uporaba digitalne tehnologije –, nedvomno zanima tudi za »ne-umetnostne« muzeje.